

Процена обима сиве економије

Анкетни метод

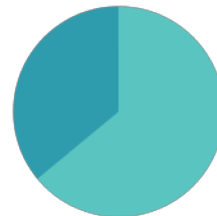
Предузећа све више „мигрирају” из сиве у формалну зону. Саговорници у истраживању перципирају да је приближно девет од 10 предузећа која су била у регуларној економији у 2017. ту и остало до 2022, док је свега једно од 10 предузећа прешло у сиву зону. Међутим, само два од 10 предузећа која су 2017. била у сивој економији, ту су и остала 2022, а преосталих осам прешло је у легалне токове.

**пад са 11%
на 8,5% БДП**

пад удела предузећа која имају неформално запослене, у односу на период пре пет година

Све је мање неформалног рада, али је и даље кључни елемент сиве економије у привреди. Око 8,5% предузећа има неформално запослене, наспрам готово 11% пре пет година. Најчешћи облици су ангажовање радника без уговора и исплате дела зараде у готовини. Више од 90% фирми нема потешкоћа да измири порез и доприносе.

64 динара

од 100 динара зарађених у сивој економији у Србији, приближно 64 динара долази од непријављене зараде запослених, а 36 динара од непријављених профита

Иако се обим смањује, структура сиве економије остаје непромењена. Сива економија у формалној привреди у Србији има два основна елемента - неформална запосленост, односно делимична или потпуна исплата зарада у готовини и непријављени профит предузећа.

Новије основана и предузећа без запослених најчешће ступају у сиву зону. Око петине предузећа основаних пре 1-3 године учествује у сивој економији. Поред њих, издвајају се и предузећа без запослених, међу којима чак две трећине послује у сивој зони. Такође, и око 20% привредника који су обухваћена е-фискализацијом део пословања обавља мимо прописа.

20%

предузећа у грађевинарству и прерађивачкој индустрији укључено у сиву зону

13%

радника у грађевинској индустрији и пољопривреди је ангажовано без уговора

14,5%

ПДВ обвезника у грађевинарству избегава плаћање свих обавеза

Тренд смањења сиве економије повезан је са све већим ризицима за „сива” предузећа. Све више привредника мисли да прекршај може бити откривен: удео оних који сматрају да су шансе да буду откривени, порасле су са 47% у 2012, на 61% у 2017. и на 66% у 2022. Детекција не значи увек и казну, али расте учешће привредних субјеката који очекују да ће им казна бити изречена након откривања прекршаја – са 67% на 75% у току последњих 5 година. Предузећа све више очекују и да ће изречена казна заиста бити наплаћена - просечна очекивана вероватноћа за то достигла је 33% у 2022, око 10 процентних поена више него 2017. док је 2012. исто очекивао тек сваки десети привредник.

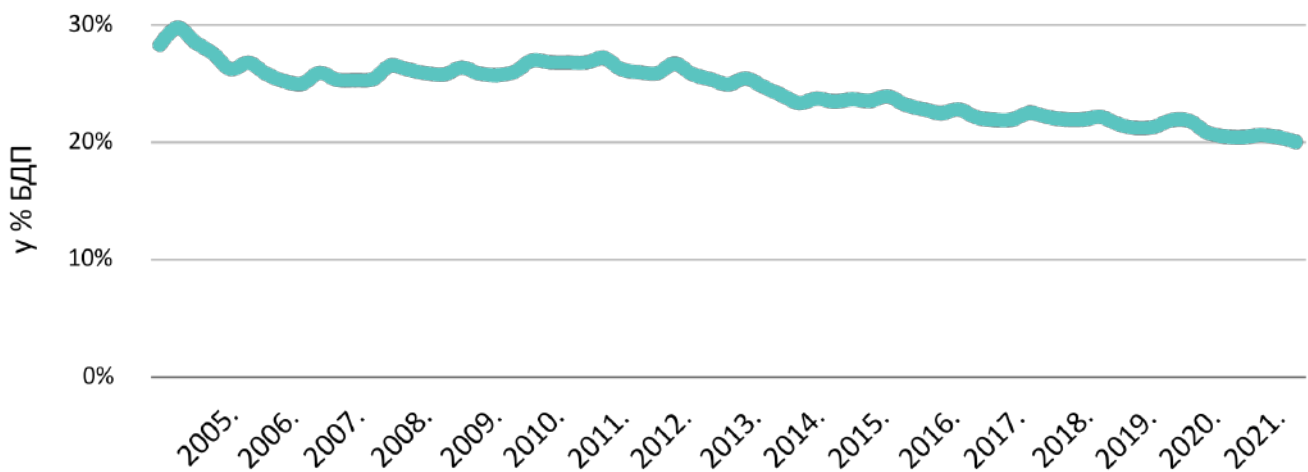
Порески морал је све снажнији. Приметно је смањење учешћа оних који оправдавају пословање у сивој економији, па је њихов удео смањен на 35%, са око 42% пре пет година.

Монетарни метод

Метод показује тренд смањења обима сиве економије у скоријој прошлости. Од 2005. до 2021, сива економија опала је за око 8,2 процентних поена, на нивоу целе привреде, достигавши ниво од 20,1% БДП-а. У овом периоду, сива економија је готово константно опадала, уз неколико фаза у којима је дошло до преокрета у овом тренду – и то пре свега у годинама након отпочињања светске економске кризе 2008. Међутим, од средине прошле деценије, сива економија поново почиње да опада, на шта су утицали како повољни економски токови тако и знатно унапређен регулаторни и стратешки оквир. У то време донет је први Национални програм за сузбијање сиве економије, који је први пут систематизовао мере и активности ресорних институција и привреде и на тај начин допринео ефикасном сузбијању.

Нови технолошки трендови захтевају нова решења у сузбијању сиве економије. Тренд сузбијања сиве економије знатно је успорен током пандемије. Могуће је да је на ово утицала и промена навика грађана и привреде, “селидба” бројних активности на интернет, и слично. Све то подразумева и потребу за доношењем нових инструмената јавних политика којима би се изашло на крај с новим изазовима. Зато, нови Програм за сузбијање сиве економије у фокус поставља мере за подршку безготовинским плаћањима, али подразумева и подршку напорима као што су увођење е-фискализације и е-фактура.

Обим сиве економије - монетарна метода (у % БДП-а)

Израда ових студија подржана је кроз пројекат Национална иницијатива за безготовинско плаћање „Бољи начин“. У питању је заједнички пројекат Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH и компанија Mastercard и Visa, који се спроводи под окриљем develoPPP програма Немачког савезног министарства за економску сарадњу и развој (БМЗ) у сарадњи са НАЛЕД-ом и Министарством финансија Републике Србије. Учињени су сви напори како би се осигурала поузданост, тачност и ажурност информација изнетих у овом документу. Партнери на пројекту не прихватају било какав облик одговорности за евентуалне грешке садржане у документу или насталу штету, финансијску или било коју другу, проистеклу из или у вези са његовим коришћењем.